

Με το χάραμα της μέρας

Όλη τη νύχτα στο σκοτάδι το νερό έφευγε κατά πίσω.

Σε σειρές οριζόντιες, σε σειρές κάθετες, στις σιδερένιες κουκέτες κάτω απ' το κατάστρωμα, σιωπηλοί, θαμμένοι ζωντανοί, πλάγιαζαν εκατοντάδες άντρες, πολλοί ανάσκελα, με τα μάτια ακόμη ανοιχτά κι ας κόντευε να ξημερώσει. Τα φώτα χαμηλωμένα, οι μηχανές να δονούνται ασταμάτητα, οι εξαεριστήρες να ρουφούν υγρό αέρα, χίλιοι πεντακόσιοι άνδρες με τους γυλιούς και τα όπλα τους, βαριά τόσο ώστε να τους πάνε κατευθείαν στον πάτο, σαν να πετάς αμόνι στη θάλασσα, τμήμα ενός τεράστιου στρατεύματος, έπλεαν προς την Οκινάουα, το μεγάλο νησί στα νότια της Ιαπωνίας. Στην πραγματικότητα η Οκινάουα ήταν Ιαπωνία, τμήμα της χώρας, παράξενο και άγνωστο. Ο πόλεμος που συνεχιζόταν επί τριάμισι χρόνια βρισκόταν πια στην τελευταία πράξη. Σε μισή ώρα οι πρώτες ομάδες των στρατιωτών θα πήγαιναν στοιχισμένοι για πρωινό, θα στέκονταν όρθιοι, δίπλα-δίπλα, όση ώρα τρώγανε, σοβαροί κι αμίλητοι. Το πλοίο έπλεε μαλακά, σχεδόν αθόρυβα. Το ατσάλι του κύτους έτριζε.

Ο Πόλεμος του Ειρηνικού¹ δεν ήταν όπως ο υπόλοιπος πόλεμος. Οι αποστάσεις ήταν τεράστιες και οι μέρες ατέλειωτες, με μια θάλασσα αδειανή ολόγυρα και παράξενα ονόματα τόπων, με χίλια μίλια ανάμεσά τους. Ήταν ο πόλεμος των πολλών νησιών και των προσπαθειών να τα αποσπάσουν από τους Ιάπωνες, το ένα μετά το άλλο. Το Γκουανταλκανάλ που έγινε θρύλος. Τα νησιά Σόλομον και το Σλοτ. Η Ταράουα, όπου το αποβατικό σκάφος κόλλησε σε ύφαλους μακριά από την ακτή και οι στρατιώτες

αποδεκατίστηκαν από τα εχθρικά πυρά, πυκνά σαν μελίσι, η φρίκη των ακτών, τουμπανιασμένα πτώματα να τα παρασύρουν τα κύματα, τα καμάρια του έθνους, μερικά από δαύτα ήταν κι όμορφα.

Στην αρχή οι Ιάπωνες κατέλαβαν τα πάντα με τρομακτική ταχύτητα: τις Ολλανδικές Ανατολικές Ινδίες, τη Μαλαισία, τις Φιλιππίνες. Σπουδαία προπύργια, γερά οχυρά που θεωρούνταν απόρθητα, σαρώθηκαν μέσα σε λίγες μέρες. Από την άλλη πλευρά υπήρξε μόνο μία επιτυχής αντεπίθεση, η πρώτη σπουδαία ναυμαχία αεροπλανοφόρων καταμεσής του Ειρηνικού, κοντά στο Μίντγουεϊ, όπου τέσσερα αναντικατάστατα ιαπωνικά αεροπλανοφόρα βυθίστηκαν με όλα τους τα αεροπλάνα και τους βετεράνους τους. Συντριπτικό πλήγμα, παρά ταύτα οι Ιάπωνες δεν κάμφθηκαν. Ο έλεγχός τους στον Ειρηνικό έπρεπε να εξουδετερωθεί δια πυρός και σιδήρου.

Οι μάχες δεν είχαν τελειωμό, μάχες ανελέητες στην πυκνή ζούγκλα με αφόρητη ζέστη. Στις ακτές τα διασταυρούμενα πυρά άφηναν τις φοινικίες γυμνές, πανύψηλα παλούκια, δίχως ένα φύλλο. Θηριώδεις πολεμιστές οι εχθροί, με κάτι πολεμικά πλοία με αλλόκοτες κατασκευές σαν παγόδες, με γλώσσα συριστική, απόκρυφη, με όψη στιβαρή, με σκληρότητα. Δεν παραδίδονταν. Πολεμούσαν μέχρις εσχάτων. Εκτελούσαν τους αιχμαλώτους με ξίφη που τα κρατούσαν με τα δυο χέρια και τα σήκωναν ψηλά, στη νίκη ανάλγητοι, τα χέρια στον αέρα, εκφράζοντας το μαζικό θρίαμβο.

Το 1944 ο πόλεμος μπήκε στο τελικό του στάδιο, το σπουδαιότερο. Αντικειμενικός σκοπός των Συμμάχων ήταν να φέρουν την ίδια την Ιαπωνία μέσα στην ακτίνα δράσης των βαρέων βομβαρδιστικών. Κλειδί ήταν η Σαϊπάν. Μεγάλη σε έκταση, με ισχυρότατη άμυνα. Ο ιαπωνικός στρατός είχε να ηττηθεί σε μάχη, με εξαίρεση τα προκεχωρημένα φυλάκια –όπως η Νέα Γουινέα, τα νησιά Γκίλμπερτ και άλλα ανάλογα– πάνω από τριακόσια πενήντα χρόνια. Στη νήσο Σαϊπάν στρατοπέδευαν τότε είκοσι πέντε χιλιάδες Ιάπωνες στρατιώτες, με τη διαταγή να μην εκχωρήσουν ούτε ένα χιλιοστό του εδάφους. Κατά την ορολογία των εγκοσμίων η υπεράσπιση της Σαϊπάν ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου.

Τον Ιούνιο άρχισε η εισβολή. Οι Ιάπωνες είχαν συντριπτική ναυτική δύναμη στην περιοχή, βαριά καταδρομικά και θωρηκτά. Αρχικά αποβιβάστηκαν δύο μοίρες πεζοναυτών, ακολούθησε μία μεραρχία στρατιωτών.

Για τους Ιάπωνες εξελίχθηκε σε πανωλεθρία. Είκοσι μέρες αργότερα είχαν αποδεκατιστεί. Ο Ιάπωνας στρατηγός και ναύαρχος Ναγκούμο, ο επικεφαλής των επιχειρήσεων στο Μίντγουεϊ, αυτοκτόνησε, εκατοντάδες απλοί άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, μπροστά στο φόβο της σφαγής πήδηξαν στον γκρεμό, ανάμεσά τους και μητέρες με μωρά στην αγκαλιά, και βρήκαν το θάνατο στα μυτερά βράχια.

Ήταν το πένθιμο προανάκρουσμα. Τώρα πια ήταν εφικτός ο βομβαρδισμός και των κύριων νησιών της Ιαπωνίας. Σε μια από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, στο βομβαρδισμό του Τόκιο, περισσότεροι από ογδόντα χιλιάδες άνθρωποι πέθαναν σε μια πύρινη κόλαση, μέσα σε μία μόνο νύχτα.

Αμέσως μετά έπεσε η Ίβο Τζίμα. Οι Ιάπωνες έδωσαν την εσχάτη υπόσχεση: εκατό εκατομμύρια άνθρωποι, το σύνολο δηλαδή του πληθυσμού, να πεθάνουν μέχρι ενός αλλά να μην συνθηκολογήσουν.

Ακολούθησε η Οκινάουα.

Χάραζε η μέρα, η γλομή αυγή του Ειρηνικού, χωρίς ορίζοντα, με τις κορυφές των πρώτων σύννεφων να μαζεύουν φως. Η θάλασσα ήταν άδεια. Σιγά-σιγά φάνηκε ο ήλιος, ξεχύθηκε στα νερά, τα άσπρισε. Ένας ανθυποπλοίαρχος ονόματι Μπόουμαν είχε ανέβει στο κατάστρωμα, στεκόταν μπροστά στο κιγκλίδωμα και κοίταζε τη θάλασσα. Ο Κίμελ, συγκάτοικός του στην καμπίνα, τον πλησίασε σιωπηλός. Ήταν μια μέρα που ο Μπόουμαν δεν θα ξεχνούσε ποτέ. Ούτε ο ένας ούτε ο άλλος θα την ξεχνούσαν.

«Βλέπεις τίποτα;»

«Τίποτα».

«Απ' όσο μπορεί, βέβαια, κανείς να δει», είπε ο Κίμελ.

Κοίταξε μπροστά, κι έπειτα κατά την πρύμνη.

«Πολλή ησυχία», σχολίασε.

Ο Μπόουμαν ήταν αξιωματικός πορείας και, όπως είχε ενημερωθεί δυο μέρες πριν, οπτήρας².

«Τι συνεπάγεται αυτό;» είχε ρωτήσει τον δεύτερο καπετάνιο.

«Να πάρεις το βιβλίο με τις οδηγίες και να το διαβάσεις», του απάντησε εκείνος.

Το είχε αρχίσει το ίδιο βράδυ, τσάκιζε την άκρη της σελίδας όταν διάβαζε κάτι ενδιαφέρον.

«Τι κάνεις εκεί;» τον ρώτησε ο Κίμελ.

«Μη με ζαλίζεις τώρα».

«Τι μελετάς;»

«Ένα βιβλίο με οδηγίες».

«Έλα, Χριστέ μου! Καταμεσής σε εχθρικά ύδατα κι εσύ κάθεσαι και διαβάζεις ένα βιβλίο με οδηγίες; Δεν είναι ώρα για τέτοια. Κανονικά έπρεπε ήδη να ξέρεις τι να κάνεις».

Ο Μπόουμαν τον αγνόησε. Οι δυο τους ήταν μαζί από την αρχή, από τη σχολή δοκίμων, όπου ο διοικητής, ένας πλοίαρχος του πολεμικού ναυτικού, του οποίου η καριέρα είχε καταρρεύσει όταν το αντιτορπιλικό του κάθισε σε μια ξέρα, είχε αφήσει σε κάθε κουκέτα από ένα αντίτυπο τού *Ένα μήνυμα στον Γκαρθία*, ένα εμπνευσμένο κείμενο από τον Ισπανο-αμερικανικό πόλεμο. Ο πλοίαρχος Μακ Κρίρι δεν είχε μέλλον, έμενε όμως πιστός στα πρότυπα του παρελθόντος. Κάθε βράδυ έπινε μέχρις αναισθησίας αλλά το πρωί ήταν πάντα φρέσκος και καλοξυρισμένος. Ήξερε το βιβλίο με τους ναυτικούς κανονισμούς απ' έξω και τα αντίτυπα τού *Ένα μήνυμα στον Γκαρθία* τα είχε αγοράσει με λεφτά από την τσέπη του. Ο Μπόουμαν είχε διαβάσει το *Μήνυμα* πολύ προσεκτικά, χρόνια αργότερα μπορούσε να απαγγείλει ολόκληρα κομμάτια απ' έξω. *Ο Γκαρθία βρισκόταν κάπου στην ορεινή απεραντοσύνη της Κούβας – κανείς δεν ήξερε πού...* το νόημα ήταν απλό: Κάνε το καθήκον σου όπως πρέπει, χωρίς εκπτώσεις και χωρίς περιττές ερωτήσεις ή δικαιολογίες. Ο Κίμελ γελούσε κάτω απ' τα μουστάκια του διαβάζοντάς το.

«Μάλιστα, μάλιστα. Στα όπλα!»

Ήταν μελαχρινός και οστεώδης, και το βήμα του, χαλαρό, δημιουργούσε την εντύπωση ότι είχε μακριά πόδια. Η στολή του

πάλι έδινε μονίμως την εντύπωση ότι έμενε φορεμένη και στον ύπνο. Ο λαϊμός του παραήταν αδύνατος για το κολάρο του. Οι ναύτες μεταξύ τους τον αποκαλούσαν ο Καμήλας, όμως εκείνος είχε την αυτοπεποίθηση του πλεϊμπόι και άρεσε στις γυναίκες. Στο Σαν Ντιέγκο τα έφτιαξε με μια πεταχτή κοπελιά που την έλεγαν Βίκυ, ο πατέρας της είχε αντιπροσωπεία αυτοκινήτων, την Παλμέτο Φορντ. Ήταν ξανθιά, με το μαλλί τραβηγμένο πίσω, ριψοκίνδυνος τύπος. Ο Κίμελ τη γοήτευσε αμέσως με τη ράθυμη γοητεία του. Στο δωμάτιο του ξενοδοχείου που μοιραζόταν με άλλους δύο αξιωματικούς και όπου, όπως της εξήγησε, δεν θα είχαν τη φασαρία του μπαρ, κάθονταν πίνοντας Κανέιντιαν Κλαμπ και Κόκα Κόλα.

«Πώς έγινε αυτό;» τη ρώτησε.

«Πώς έγινε ποιο;»

«Να γνωρίσω μια κοπέλα σαν εσένα».

«Είναι βέβαιο ότι δεν σου άξιζε», του είπε.

Εκείνος γέλασε.

«Της μοίρας τα γραμμένα», είπε.

Η Βίκυ ρούφηξε μια γουλιά απ' το ποτό της.

«Της μοίρας, ε; Σαν να λέμε, θα σε παντρευτώ;»

«Χριστέ μου, εκεί φτάσαμε κιόλας; Είμαι μικρός ακόμη για παντρίες».

«Το πιθανότερο είναι ότι θα με απατούσες καμιά δεκαριά φορές από τον πρώτο χρόνο».

«Δεν θα σε απατούσα ποτέ».

«Χα, χα».

Ήξερε με πάσα ακρίβεια τι σόι άνθρωπος ήταν, αλλά εκείνη θα κατάφερνε να τον αλλάξει. Της άρεσε το γέλιο του. Πρώτα, βέβαια, θα γνώριζε τον πατέρα της, του το ξεκαθάρισε.

«Πολύ ευχαρίστως να γνωρίσω τον πατέρα σου», απάντησε δήθεν ειλικρινά ο Κίμελ. «Του έχεις μιλήσει για μας;»

«Για τρελή με πέρασες; Θα με σκοτώσει».

«Τι εννοείς; Για ποιο λόγο;»

«Που έμεινα έγκυος».

«Είσαι έγκυος;» τη ρώτησε αλαφιασμένος ο Κίμελ.

«Ποιος ξέρει;»

Η Βίκυ Χόλινς με το μεταξωτό της φουστάνι, τα βλέμματα να σκαλώνουν πάνω της στο πέρασμά της. Με τακούνια δεν ήταν και τόσο κοντή. Προτιμούσε να προσφωνεί τον εαυτό της με το επίθετό της. «Εδώ Χόλινς», ανακοίνωνε στο τηλέφωνο.

Όπου να 'ταν, έφευγαν για τον Ειρηνικό, αυτό ήταν που γείω-
νε τα πράγματα, ως ένα βαθμό τουλάχιστον.

«Ποιος ξέρει αν θα γυρίσουμε», της πέταξε αδιάφορα.

Τα γράμματά της έφτασαν μέσα στους δύο σάκους αλληλο-
γραφίας που είχε φέρει ο Μπόουμαν από το Λέιτι. Τον είχε στεί-
λει ο δεύτερος, να κάνει μια προσπάθεια να βρει την αλληλογρα-
φία του πλοίου στο Ταχυδρομείο του Στόλου –δεν είχαν λάβει
τίποτα εδώ και δέκα ημέρες– και είχε γυρίσει με τους σάκους
αεροπορικώς, μ' ένα στροβιλοκίνητο ελικοφόρο, θριαμβευτής.
Ο Κίμελ τους είχε διαβάσει μεγαλοφώνως αποσπάσματα από
τα γράμματά της, κυρίως για χάρη του Μπράουνελ, του τρίτου
στην καμπίνα. Ο Μπράουνελ ήταν ευσυγκίνητος και πιθανότατα
παρθένος, με ένα σαγόνι όλο όζους και ίχνη ακμής. Του Κίμελ του
άρεσε να τον τσιγκλάει. Μύρισε το χαρτί, ναι, μυρίζει το άρωμά
της, του είπε, θα το αναγνώριζε οπουδήποτε.

«Μπορεί και κάτι άλλο», είπε σκεφτικά. «Ποιος ξέρει; Λες να
το 'τριψε στο... Να», έτεινε το γράμμα στον Μπράουνελ, «τι λες;»

«Δεν ξέρω», έκανε ο Μπράουνελ στενάχωρα. Οι όζοι στο σα-
γόνι του φάνηκαν πιο έντονα.

«Έλα τώρα που δεν ξέρεις, εσύ, τέτοιος μουνάκιας που είσαι».

«Μη με ανακατεύεις στις ακολασίες σου», του είπε ο Μπρά-
ουνελ.

«Δεν είναι ακολασίες, μου γράφει γιατί είμαστε ερωτευμένοι.
Είναι ωραίο πράγμα και αγνό».

«Και πού το ξέρεις εσύ;»

Ο Μπράουνελ διάβαζε τον *Προφήτη*.

«Ο *προφήτης*. Περί τίνος πρόκειται;» έκανε ο Κίμελ. «Για να
δω. Τι λέει, πες μας τι γίνεται».

Ο Μπράουνελ δεν απάντησε.

Τα γράμματα δεν ήταν τόσο συναρπαστικά όσο θα περιμέ-

νε κανείς από κάτι γραμμένο από γυναικείο χεράκι. Η Βίκυ ήταν φλύαρη, τα γράμματά της ήταν μια λεπτομερής και, ως ένα βαθμό, επαναλαμβανόμενη περιγραφή της ζωής της, η οποία εν μέρει συνίστατο σε επισκέψεις στα μέρη όπου είχαν πάει με τον Κίμελ, συνήθως με τη συνοδεία της καλύτερης της φίλης, της Σούσου, αλλά και με παρέες άλλων νεαρών αξιωματικών του ναυτικού, ασχέτως αν η σκέψη της ήταν πάντα στον Κίμελ. Ο μπάρμαν τους θυμόταν, του έγραφε, ως υπέροχο ζευγάρι. Έκλεινε πάντα τα γράμματά της με ένα στίχο από κάποιο πασίγνωστο τραγούδι, *Δεν ήθελα να το κάνω, έγραφε.*

Ο Μπούουμαν δεν είχε κανενός είδους κορίτσι, ούτε αφοσιωμένο σ' εκείνον ούτε τίποτα. Δεν είχε καμιά εμπειρία στον έρωτα αλλά δεν ήθελε να το παραδεχτεί. Όταν η συζήτηση πήγαινε στις γυναίκες, άφηνε απλώς το θέμα να εξαντληθεί και συμπεριφερόταν λες και η καταπληκτική σχέση του Κίμελ ήταν λίγο πολύ γνώριμα χωράφια για κείνον. Όλη του η ζωή ήταν το πλοίο και οι ευθύνες του εκεί. Ήταν πιστός τόσο σ' αυτό όσο και σε μια παράδοση που τη σεβόταν, ένιωθε υπερήφανος κάθε φορά που ο καπετάνιος ή ο δεύτερος φώναζαν «Κύριε Μπούουμαν». Του άρεσε η εμπιστοσύνη που του έδειχναν κι ας ήταν ξώπετση.

Ήταν εργατικός. Είχε γαλάζια μάτια και καστανά μαλλιά, τα χτένιζε προς τα πίσω. Εργατικός είχε υπάρξει και στο σχολείο. Η μισ Κρόλεϋ τον είχε πάρει ιδιαιτέρως μετά το μάθημα και του είχε πει πως είχε τη στόφα του καλού λατινιστή, αν όμως τον έβλεπε τώρα με τη στολή του και τα θαμπά από την αρμύρα διακριτικά του, θα εντυπωσιαζόταν ιδιαιτέρως. Από τότε που επιβιβάστηκαν στο πλοίο, στο Ούλιθι, μαζί με τον Κίμελ, μάλλον τα είχε καταφέρει καλά.

Εκείνο το πρωί, έτσι όπως στέκονταν και ατένιζαν τη μυστηριώδη, ξένη θάλασσα και τον ουρανό που είχε κιόλας πάρει να φωτίζει, αυτό που τον απασχολούσε ήταν πώς θα αντιδρούσε όταν θα ερχόταν η ώρα της δράσης. Το θάρρος και ο φόβος και το πώς θα αντιδράσεις εν μέσω διασταυρούμενων πυρών δεν είναι θέματα που τα συζητάς. Είχε εμπιστοσύνη, αν και όχι απόλυτη, αφενός στον εαυτό του, και δεύτερον στην ηγεσία, στα έμπειρα ονόματα

που διοικούσαν το στόλο. Μια φορά είχε δει σε απόσταση, χαμηλή και ευκίνητη, την καμουφλαρισμένη ναυαρχίδα, το *Νιου Τζέρζι*, με τον Χάλσι³ στη γέφυρα. Ήταν σαν να έβλεπε κάπου στο βάθος τον Αυτοκράτορα στη Ρατισβόνη⁴. Είχε νιώσει περηφάνεια και σαν να εκπληρωνόταν ένα όνειρό του. Του αρκούσε.

Ο πραγματικός κίνδυνος ήταν ο εξ ουρανού, οι επιθέσεις αυτοκτονίας, οι καμικάζι –η λέξη σήμαινε «θεϊκός άνεμος»– οι ουρανόσταλτες θύελλες που είχαν σώσει την Ιαπωνία από την εισβολή του στόλου του Κούμπλαϊ Χαν αιώνες πριν. Και τώρα η ίδια παρέμβαση από ψηλά, τούτη τη φορά από αεροπλάνα φορτωμένα με βόμβες, που έπεφταν κατευθείαν πάνω στα πλοία του εχθρού, με τους πιλότους τους να σκοτώνονται επιτόπου.

Η πρώτη τέτοια επίθεση είχε γίνει στις Φιλιπίνες πριν από μερικούς μήνες. Ένα ιαπωνικό αεροπλάνο έκανε βουτιά, έπεσε σ' ένα βαρύ καταδρομικό και εξερράγη, σκοτώνοντας τον πλοίαρχο και πολλούς από το πλήρωμα. Έκτοτε οι επιθέσεις πολλαπλασιάστηκαν. Οι Ιάπωνες έκαναν ξαφνικά την εμφάνισή τους και δεν έρχονταν σε σχηματισμούς. Οι ναύτες τούς παρακολουθούσαν σαν υπνωτισμένοι από θαυμασμό και τρόμο να κατευθύνονται ίσια πάνω τους μέσα από τα πυκνά αντιαεροπορικά πυρά ή να περνούν χαμηλά δίπλα τους, ξυστά στο νερό. Για την υπεράσπιση της Οκινάουα οι Ιάπωνες σχεδίαζαν να εξαπολύσουν τη μεγαλύτερη μέχρι τότε επίθεση καμικάζι. Οι απώλειες του στόλου θα ήταν τόσο μεγάλες ώστε η εισβολή θα αναχαιτιζόταν, θα εξουδετερωνόταν. Δεν ήταν απλώς ένα όνειρο. Η έκβαση των μεγάλων μαχών μπορεί να βασίζεται στην αποφασιστικότητα.

Παρά ταύτα, όλο το πρωί δεν υπήρξε καμία κίνηση. Τα κύματα φούσκωναν κι έφευγαν κατά πίσω, μερικά έσκαγαν κατάλευκα, αναδιπλώνονταν κι έσκαγαν πάλι προς τα πίσω. Κάτω από ένα στρώμα σύννεφα ο ουρανός ήταν ολοφώτεινος.

Η πρώτη προειδοποίηση για εχθρικά αεροπλάνα ήρθε από μια φωνή από τη γέφυρα: ο Μπόουμαν που έτρεχε ήδη προς την καμπίνα του για να πάρει το σωσίβιο, όταν σήμανε συναγερμός από το Γενικό Αρχηγείο αναστατώνοντας το σύμπαν, προσπέρασε τον Κίμελ, που φορούσε ένα κράνος υπερβολικά μεγάλο

για τα μέτρα του, και ανέβαινε τρέχοντας τα σιδερένια σκαλιά, φωνάζοντας «Να το! Να το!» Αρχισαν οι βολές, κάθε πολυβόλο στο πλοίο, αλλά και στα γύρω πλοία, έμπαινε στο χορό. Ο ήχος σε ξεκούφαινε. Μέσα από μαύρες τολύπες καπνού, σμήνη τα αντιαεροπορικά πυρά ξεχύνονταν στον αέρα. Πάνω στη γέφυρα ο πλοίαρχος χτυπούσε τον πηδαλιούχο στο μπράτσο για να του τραβήξει την προσοχή. Αρκετοί άνδρες δεν είχαν φτάσει ακόμη στα πόδια τους. Όλα εξελίσσονταν σε δύο ταχύτητες, από τη μια ο θόρυβος και η απεγνωσμένη βιασύνη για δράση, από την άλλη μια μικρότερη ταχύτητα, εκείνη του πεπρωμένου, με τις μαύρες κουκίδες στον ουρανό να κινούνται ανάμεσα στα πυρά. Βρίσκονταν σε μεγάλη απόσταση, έδιναν την εντύπωση ότι τα αντιαεροπορικά πυρά δεν τους έφταναν, όταν ξαφνικά άρχισε κάτι άλλο, μέσα στον ορυμαγδό ένα σκοτεινό αεροπλάνο άρχισε να κατεβαίνει μόνο του σαν τυφλό έντομο, αλάνθαστο, να στρέφεται καταπάνω τους, κόκκινα διακριτικά στα φτερά του και μαύρο, αστραφτερό ρύγχος. Τα πολυβόλα στο πλοίο πήραν φωτιά, τα δευτερόλεπτα κατέρρεαν το ένα μέσα στο άλλο. Μετά, μια τεράστια έκρηξη, ένας υδάτινος πίδακας και το πλοίο πήρε κλίση κάτω από τα πόδια τους – τους χτύπησε το αεροπλάνο ή μπορεί η βόμβα να έπεσε ακριβώς δίπλα τους. Μέσα στον καπνό και τη σύγχυση κανείς δεν ήξερε.

«Άνθρωπος στη θάλασσα!»

«Πού;»

«Όπισθεν!»

Ήταν ο Κίμελ που, νομίζοντας ότι είχε χτυπηθεί η αποθήκη πυρομαχικών καταμεσής του πλοίου, πήδηξε στη θάλασσα. Ο θόρυβος πάντα τρομακτικός, πυροβολούσαν εναντίον των πάντων. Στα απόνερα του πλοίου, πασχίζοντας να κολυπήσει ανάμεσα στα τεράστια κύματα και τα συντρίμια, ο Κίμελ χανόταν σιγά-σιγά από τα μάτια τους. Δεν γινόταν να σταματήσουν ούτε να γυρίσουν να τον μαζέψουν. Θα είχε πνιγεί, αλλά ως εκ θαύματος τον εντόπισαν και τον μάζεψαν σ' ένα αντιτορπιλικό που βυθίστηκε αμέσως μετά από άλλον καμικάζι, το δε πλήρωμα διασώθηκε από δεύτερο αντιτορπιλικό που δεν πέρασε πολλή ώρα και καταστρά-

φηκε μέχρι την ίσαλο γραμμή. Ο Κίμελ κατέληξε σε ναυτικό νοσοκομείο. Έγινε θρύλος. Είχε πηδήξει κατά λάθος από το πλοίο του και μέσα σε μια μέρα είδε τόση δράση όση δεν είδαν οι υπόλοιποι σ' ολόκληρο τον πόλεμο. Μετά ο Μπόουμαν έχασε τα ίχνη του. Αρκετές φορές μέσα στα επόμενα χρόνια είχε προσπαθήσει να τον εντοπίσει στο Σικάγο, αλλά χωρίς επιτυχία. Εκείνη τη μέρα βυθίστηκαν περισσότερα από τριάντα πλοία. Ήταν η μεγαλύτερη δοκιμασία του στόλου στη διάρκεια του πολέμου.

Κοντά στο ίδιο σημείο, λίγες μέρες αργότερα, δόθηκε η χαριστική βολή στον Αυτοκρατορικό Στόλο. Για περισσότερα από σαράντα χρόνια, από την εκπληκτική τους νίκη στην Τσουσίμα εναντίον των Ρώσων, οι Ιάπωνες ενισχύονταν ως ναυτική δύναμη. Μια νησιωτική αυτοκρατορία χρειαζόταν ισχυρό στόλο, τα ιαπωνικά πλοία σχεδιάστηκαν για να είναι τα καλύτερα. Επειδή τα πληρώματα αποτελούνταν από άνδρες μικρότερου ύψους, ο χώρος που απαιτούνταν ανάμεσα στα καταστρώματα ήταν πιο περιορισμένος και οι ανέσεις πολύ λιγότερες, πράγμα που επέτρεπε βαρύτερη θωράκιση, μεγαλύτερα κανόνια, μεγαλύτερη ταχύτητα. Το μεγαλύτερο απ' αυτά τα πλοία, αήττητο, με ατσάλι πιο παχύ απ' τα τότε υπάρχοντα, πολύ εξελιγμένο ως προς τον σχεδιασμό του, έφερε το ποιητικό όνομα του ίδιου του έθνους: *Γιαμάτο*. Είχε πάρει τη διαταγή να αντιμετωπίσει τον τεράστιο στόλο που θα επιχειρούσε την εισβολή στην Οκινάουα και απέπλευσε συνοδευόμενο από εννέα πλοία ως νηοπομπή, από ένα λιμάνι της Ίνλαντ Σι, όπου ήταν αγκυροβολημένο.

Ήταν μια αναχώρηση με κακούς καιρούς, σαν την απόκοσμη σιωπή που πέφτει πριν από τη θύελλα. Σκίζοντας τα πράσινα νερά του λιμανιού, αργά εκείνη τη μέρα, μακρύ, σκοτεινό και πανίσχυρο, προχωρώντας αργά και βαριά στην αρχή, με το πρωραίο κύμα να αρχίζει να σχηματίζεται, ανεβάζοντας ταχύτητα, σχεδόν σιωπηλό, με τις σιλουέτες των μεγάλων γερανών της προκυμιάς να προσπερνούν, τη στεριά πνιγμένη στην πάχνη του σούρουπου, αφήνοντας πίσω του λευκούς αφρισμένους στροβίλους, το *Γιαμάτο* κατευθύνθηκε προς την ανοιχτή θάλασσ-

σα. Οι ήχοι που ακούγονταν ήταν πνιχτοί, υπήρχε μια αίσθηση αποχαιρετισμού. Ο καπετάνιος απευθύνθηκε σε όλο το πλήρωμα που είχε συγκεντρωθεί στο κατάστρωμα. Είχαν υπερεπάρκεια πυρομαχικών, αποθήκες γεμάτες οβίδες σε μέγεθος φέρετρου, όχι όμως και τα καύσιμα, τους είπε, για την επιστροφή. Στο πλοίο επέβαιναν τρεις χιλιάδες άντρες και ένας αντιναύαρχος. Είχαν γράψει αποχαιρετιστήρια γράμματα στους γονείς και τις γυναίκες τους και έπλεαν προς το θάνατό τους. *Να βρεις την ευτυχία στο πλευρό κάποιου άλλου, έγραφαν. Να είστε υπερήφανοι για το γιο σας.* Η ζωή τους ήταν πολύτιμη. Ήταν μελαγχολικοί και φοβισμένοι. Πολλοί προσεύχονταν. Ήταν γνωστό ότι το πλοίο έμελλε να χαθεί ως σύμβολο της αθάνατης θέλησης του έθνους να μην υποκύψει.

Έπεφτε η νύχτα όταν προσπέρασαν το ακρωτήρι Κιούσου, το απώτατο άκρο των κύριων νησιών της Ιαπωνίας, στην ακτή του οποίου είχε σκιαγραφηθεί το περίγραμμα ενός θωρηκτού ώστε να ασκούνται οι πιλότοι που επρόκειτο να βομβαρδίσουν το Περλ Χάρμπορ. Το κύτος τσάκιζε τα κύματα και τα σάρωνε. Στο πλήρωμα επικρατούσε μια περίεργη διάθεση, θα μπορούσες να την πεις μέχρι και χαρά. Τραγουδούσαν κάτω από το φως του φεγγαριού και φώναζαν *banzai!*⁵ Πολλοί παρατήρησαν ότι η θάλασσα είχε μια ασυνήθιστη φωτεινότητα.

Τους εντόπισαν την αυγή ενόσω βρίσκονταν ακόμη μακριά από τα αμερικανικά πλοία. Ένα αεροπλάνο περιπολίας του ναυτικού μετέδωσε ξαφνικά μέσω ασυρμάτου, *Μοίρα επιχειρήσεων εχθρού κατευθύνεται προς νότον. Τουλάχιστον ένα θωρηκτό, πολλά αντιτορπιλικά ... Ταχύτητα είκοσι πέντε κόμβοι. Μόλις ξημέρωσε, σηκώθηκε αέρας. Έπιασε φουρτούνα, τα σύννεφα κατέβηκαν χαμηλά, άνοιξαν οι ουρανοί. Τα κύματα βουνό βογκούσαν στα πλευρά του πλοίου. Τότε, όπως είχε προβλεφτεί, έκαναν την εμφάνισή τους στο ραντάρ τα πρώτα αεροπλάνα. Δεν ήταν ένας μόνο σχηματισμός, ήταν πολλοί, ένα σμήνος πλημμύρισε τον ουρανό, 250 αεροπλάνα από αεροπλανοφόρα.*

Ξεμύτιζαν μέσα από τα σύννεφα, βομβαρδιστικά καθέτου εφορμήσεως και τορπιλοβόλα, πάνω από εκατό τη φορά. Από

κατασκευής το *Γιαμάτο* ήταν άτρωτο σε αεροπορικές επιθέσεις. Με το που έπεσαν οι πρώτες βόμβες, όλα τα πολυβόλα του ανταπέδωσαν τα πυρά. Ξαφνικά, ένα από τα αντιτορπιλικά της συνοδείας πήρε κλίση και, αποκαλύπτοντας τη βαθυκόκκινη κοιλιά του, βούλιαξε. Οι τορπίλες ξεχύνονταν κατά του *Γιαμάτο*, τα απόνερα ίδια λευκό σκοινί. Το απρόσβλητο κατάστρωμα σκίστηκε στη μέση, ατσάλι πάνω από τριάντα εκατοστά πάχος, άντρες τσακισμένοι, κομμένοι στα δύο. «Μη χάνετε το θάρρος σας!» φώναζε ο πλοίαρχος. Μερικοί αξιωματικοί δέθηκαν στα πόστα τους στη γέφυρα ενόσω οι βόμβες συνέχιζαν να σφυροκοπούν το πλοίο. Κάποιες βόμβες αστοχούσαν σηκώνοντας πελώριες στήλες νερού, τοίχους ολόκληρους που έπεφταν στο κατάστρωμα, συμπαγείς σαν πέτρα. Δεν ήταν μάχη αυτό, ήταν ιεροτελεστία, ο θάνατος, θαρρείς, θηρίου θεόρατου που πέφτει κάτω από συντονισμένα χτυπήματα.

Είχε περάσει μια ώρα και τα αεροπλάνα συνέχιζαν να έρχονται, τέταρτο κύμα από δαύτα, ύστερα πέμπτο και έκτο. Η καταστροφή ήταν αφάνταστη. Χτυπήθηκε το πηδάλιο, το πλοίο στριφογύριζε ανήμπορο. Άρχισε να γέρνει, η θάλασσα να γλιστράει στο κατάστρωμα. *Η ζωή μου όλη ήταν το δώρο της αγάπης σου*, είχαν γράψει στις μητέρες τους. Τα βιβλία με τους κώδικες ήταν επενδεδυμένα με μολύβι ώστε να βουλιάξουν μαζί με το πλοίο, το μελάνι τους ήταν απ' αυτά που διαλύονταν στο νερό. Όταν κόντευε να περάσει και η δεύτερη ώρα, με κλίση σχεδόν ογδόντα μοιρών, με εκατοντάδες νεκρούς και ακόμη περισσότερους τραυματίες, τυφλό, ρημαγμένο, το γιγαντιαίο πλοίο άρχισε να βυθίζεται. Το σάρωσαν τα κύματα, οι άντρες που είχαν αρπαχτεί από το κατάστρωμα παρασύρθηκαν από τη θάλασσα προς όλες τις κατευθύνσεις. Καθώς βυθιζόταν, μια τεράστια δίνη σχηματίστηκε ολόγυρά του, ένας ασυγκράτητος χείμαρρος από τον οποίο δεν γλίτωσε κανείς, τους τραβούσε όλους κάτω σαν να έπεφταν από ψηλά στον αέρα. Και αμέσως μετά η ακόμη χειρότερη καταστροφή. Οι αποθήκες πυρομαχικών, οι τεράστιες οβίδες, τόνοι επί τόνων από δαύτες, γλίστρησαν από τις βάσεις τους κι έσκασαν με το ρύγχος στις πλευρές του πυργίσκου. Από τα

βάθη της θάλασσας ανέβηκε μια φοβερή έκρηξη κι από κοντά μια εκτυφλωτική λάμψη, τόση που έγινε ορατή μέχρι το Κιούσου, μέχρι την ακτίνα βολής των βλημάτων. Μια πύρινη στήλη, κάπου ένα μίλι ψηλή, στήλη βιβλική, υψώθηκε στον ουρανό, σ' έναν ουρανό που αμέσως πλημμύρισε πυρακτωμένα ψήγματα από ατσάλι, τα οποία άρχισαν να πέφτουν σαν βροχή. Και τότε, σαν ηχώ, ανέβηκε από τα βάθη μια δεύτερη, ολοένα και πιο εκκωφαντική έκρηξη και πυκνός καπνός απλώθηκε παντού.

Μερικοί από το πλήρωμα που δεν τους είχε ρουφήξει η δίνη, κολυμπούσαν ακόμη. Μαύροι από τα λάδια, να τους μπουκώνει το κύμα. Αρκετοί τραγουδούσαν.

Ήταν οι μόνοι επιζώντες. Ούτε ο πλοίαρχος ούτε ο ναύαρχος βρίσκονταν ανάμεσα τους. Οι υπόλοιποι από τους τρεις χιλιάδες άνδρες βρίσκονταν στο άψυχο σώμα του πλοίου που κατακάθισε στα βάθη.

Το νέο της βύθισης του *Γιαμάτο* κυκλοφόρησε ταχύτατα. Ήταν το τέλος του πολέμου στη θάλασσα.

Το πλοίο του Μπόουμαν ήταν μεταξύ των πολλών που αγκυροβόλησαν στον Κόλπο του Τόκιο όταν τέλειωσε ο πόλεμος. Κατόπιν έπλευσε προς την Οκινάουα προκειμένου να επιβιβάσει το στρατό που επέστρεφε στην πατρίδα. Πάντως ο Μπόουμαν είχε την ευκαιρία να κατέβει στη Γιοκοχάμα και να κάνει μια βόλτα στα απομεινάρια της πόλης. Περπάτησε από έρημο τετράγωνο σε έρημο τετράγωνο, εκεί όπου υπήρχαν πια μόνο θεμέλια. Η μυρωδιά των καψαλισμένων ερειπίων, μ' εκείνη τη στιφάδα του θανάτου, πλανιόταν στον αέρα. Ανάμεσα στα ελάχιστα που δεν είχαν καταστραφεί ήταν τα ογκώδη, από συμπαγές ατσάλι, οχυρωματικά έργα της όχθης, παρότι τα κτίσματα που τα περιέβαλαν δεν υπήρχαν πια. Στα ρείθρα έβλεπες κομμάτια καμένο χαρτί, χαρτονομίσματα, ό,τι είχε απομείνει από το όνειρο της Αυτοκρατορίας.